

ANALÝZA VLASTNÍCKYCH A UŽÍVACÍCH PRÁV K POZEMKOM V ROKOCH 1948 - 1990 A SÚČASNÝ STAV V USPORIADANÍ POZEMKOVÉHO VLASTNÍCTVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

ANALYSIS OF PROPERTY RIGHTS AND USER'S RIGHTS OF THE LANDS IN THE YEARS 1948 TO 1990 AND IN THE PRESENT TIME STATE AT ARRANGEMENT OF LAND OWNERSHIP IN SLOVAK REPUBLIC

DOBÁK Dušan (SR)

ABSTRACT

Because legislation changes at Slovak agriculture, which came to being, have been very various, dynamic and they have emphasized continuing trends of enterprise end management basis, included arrangement of land ownership. They require also theoretic and research solutions. During socialism (in the years 1948-1990) the state ownership was improved and was supposed to be as untouchable by law. To remove sense of private land ownership the land using institutes used to arise. At a process leading to change of arrangement of property rights the changes have had a form of restriction and of **deetization**. The aim of the share is to analyze and to rate property rights and user's right of agriculture

KEY WORDS

Land found of Slovak republic, ownership, user's rights, property rights, agriculture

ÚVOD

Nakoľko legislatívne zmeny, ktoré nastali v slovenskom poľnohospodárstve sú veľmi rôznorodé, dynamické a zvyrazňujú prebiehajúce trendy v podnikovo-hospodárskej základni, vrátane usporiadania pozemkového vlastníctva si vyžadujú aj teoreticko-výskumné riešenia.

Dominantnou základňou v poľnohospodárstve je pôda ako základný výrobný prostriedok v rámci podnikania v poľnohospodárstve. Tento princíp priority pôdy by mala zohľadňovať legislatíva. Vlastnícke vzťahy menia ekonomické a právne prostredie, determinujú štruktúrne a procesné zmeny v poľnohospodárskej prvovýrobe.

MATERIÁL A METÓDY

Materiál z ktorého pri spracovávaní vychádzame, tvoria jednak primárne a jednak sekundárne zdroje.

Primárne zdroje informácií, ktoré použijeme na analýzu vplyvu vlastníckych a užívacích vzťahov:

- údaje získané anonymnou dotazníkovou metódou u samostatne hospodáriacich roľníkov,
- údaje o obchodných spoločnostiach, družstvách a SHR,
- údaje z prieskumu vykonávaného u vybraných poľnohospodárskych subjektov.

Sekundárne zdroje informácií:

- právne normy,
- odborná literatúra,
- výskumné správy a štatistické údaje,

- internet.

Pri spracovaní materiálov použijeme metodický postup, ktorý pozostáva zo zmapovania legislatívy vlastníckych a užívacích vzťahov v SR. Následne vykonáme analýzu súčasného stavu v oblasti vlastníckych a užívacích vzťahov k poľnohospodárskej pôde.

VÝSLEDKY

Od roku 1948 do roku 1990 sa na Slovensku sformuloval vlastnícky systém k pozemkom, ktorý diferencoval jednotlivé druhy vlastníctva. Predovšetkým pôvodné pozemkové vlastníctvo občanov sa vyhlásilo za súkromné vlastníctvo, ako vlastníctvo fyzických osôb, ktoré sa mohlo použiť na vykorisťovanie, a preto bolo vyhlásené v podstate za nepriateľské, škodlivé, nežiadúce. Aby sa zamedzilo tejto možnosti, všetka poľnohospodárska a lesná pôda sa postupne združstevňovala alebo odovzdávala do užívania socialistickým organizáciám, čím sa vyzdvihlo právne užívanie a len užívanie a ostatné práva vlastníka teoreticky zanikali, teda sa neuplatňovali.

Cieľom pretvárania vlastníckych vzťahov k pôde bolo sformovanie tzv. socialistického spoločenského vlastníctva, ktoré bolo vlastníctvom štátu a družstiev.

Takto vznikli rôzne druhy užívacích vzťahov:

- štátna pôda,
- pôda v JRD (Jednotnom Roľníckom Družstve),
- právo užívania záhumienku,
- právo užívania pôdy na zabezpečenie poľnohospodárskej výroby,
- právo osobného užívania pozemkov,
- naturálne požitky,
- nájomný pomer,
- právo náhradného užívania
- právo stavby,
- záhradkárske osady,
- právo užívania samotnými roľníkmi,
- dočasné užívanie pozemkov vo vlastníctve štátu.

Pre vlastnícke a užívacie práva k pozemkom po roku 1990 ako uvádza Gaisbacher (1996) zásadnou zmenou v právnom systéme, ktorý reštituuje pozemkové vlastníctvo vo vzťahu k dávnejšej minulosti, je náležitá ústavná úprava práva na vlastníctvo a existencia Občianskeho zákonníka.

Pri reštrukturalizácii vlastníckeho právneho systému došlo k podstatným zmenám po roku 1990 v dvoch smeroch:

1. Reštitúciami, t.j. vrátením pôdy pôvodným vlastníkom, pokiaľ im bolo odňaté vlastníctvo za podmienok stanovených reštitučnými zákonmi,
2. deetatizáciou t.j. postupným prevodom pozemkov do súkromného vlastníctva občanov a právnických osôb, v tomto zmysle bol upravený aj proces privatizácie pôdy.

Súčasný stav v usporiadaní pozemkového vlastníctva na Slovensku

Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 869/1993 bola schválená koncepcia usporiadania pozemkového vlastníctva v Slovenskej republike. V zmysle tejto koncepcie sa pristúpilo k zisťovaniu vlastníctva k pozemkom, t.j. obnove evidencie pozemkov a právnych vzťahov k nim na celom území Slovenska formou zjednodušených registrov vlastníckych práv a registrov vlastníckych práv podľa zákona č. 330/1991 Zb. v znení neskorších predpisov.

Nedostatkom obnovy podľa zákona č. 330/1991 Zb. bolo, že sa spracovávali registre pre pozemky mimo zastavaných území obce.

Z katastrálnych území zaradených do pôsobnosti MP SR sa 754 riešilo podľa zákona SNR č. 330/1991 Zb. v znení neskorších predpisov.

Podľa zákona č. 180/1995 Z.z. sa registre ROEP v pôsobnosti MP SR riešia v 553 katastrálnych územiach a dopĺňujú sa o intravilán.

V období rokov 1991-1998 správne orgány formou zjednodušených a zrýchlených pozemkových úprav podľa § 15 ods. 2 zákona o pozemkových úpravách zabezpečili vyčlenenie do užívania celkom 256 216 ha na poľnohospodárskom pôdnom fonde. Platný zákon č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách umožňuje súkromnému vlastníkovi v čo najkratšom čase prístup k náhradným pozemkom.

DISKUSIA

Dnes občania postupne požadujú svoje drobnejšie pozemky na obrábanie pre záhradkárске účely, mnohý však aj vo väčších výmerách pre súkromné podnikanie. V Ďalšom období dôjde k zásahom do tejto štruktúry aj v dôsledku ďalšej výstavby diaľničnej siete, vodohospodárskymi stavbami, ale iste aj pre potreby bytovej zástavby.

ZÁVER

Vývoj výmer poľnohospodárskej pôdy od roku 1990 vykazuje vyrovnanú tendenciu mierneho úbytku, a to najmä ornej pôdy. Predpokladáme, že aj naďalej bude pokračovať pozvoľný úbytok poľnohospodárskej pôdy, najmä v dôsledku investičnej výstavby.

ANOTÁCIA

Nakoľko legislatívne zmeny, ktoré nastali v slovenskom poľnohospodárstve sú veľmi rôznorodé, dynamické a zvyrazňujú prebiehajúce trendy v podnikovo-hospodárskej základni, vrátane usporiadania pozemkového vlastníctva, si vyžadujú aj teoreticko-výskumné riešenia.

V období socializmu (1948-1990) bolo štátne vlastníctvo právne povýšené a zvýhodnené ako nedotknuteľné a na odstránenie významu súkromného vlastníctva k pozemkom vznikli užívacie pozemkové inštitúty.

Pri reštrukturalizácii vlastníckeho právneho systému došlo k zmenám po roku 1990 vo forme reštitúcií a deetatizácie.

Cieľom je analyzovať a zhodnotiť užívacie a vlastnícke vzťahy na poľnohospodárskej pôde v rokoch 1948-1990 a v súčasnosti.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

pôdny fond SR, vlastníctvo, užívacie práva, poľnohospodárstvo

LITERATÚRA

- 1) BANDLEROVÁ, A. 1996. Vlastnícke a užívacie vzťahy k pôde a ich vplyv na rozvoj vidieka. In: Vidiek – šanca pre rozvoj vidieka, zborník z vedeckej konferencie pre ekonomický rozvoj, Nitra, VŠP Nitra, 1996, s.169-173.
- 2) BEZÁKOVÁ, L. 1999. Nadobúdanie vlastníctva k nehnuteľnostiam a právo náhradného užívania pozemkov. In: Aktuálne otázky legislatívy, ekonomiky a marketingu v poľnohospodárstve, Zborník vedeckých prác z medzinárodného vedeckého seminára katedry práva, Nitra, SPU Nitra, 1999, s. 59-62, ISBN 80-7137-596-9
- 3) BELL, C. D.1997. Land: The Law of Real Property. London, Old Bailey Press Ltd., 1997, 350 s., ISBN 1 85836 211 3
- 4) GAISBACHER, J. 1996. Základné ciele zákonných iniciatív MP SR. In: Legislatívne predpoklady podnikateľskej činnosti poľnohospodárstva, zborník z odborného seminára Nitra, VŠP Nitra, 1996, s. 16

- 5) LÁTEČKA, M. 2000. Pozemkové úpravy a cesty. Nitra: VES SPU, 2000.192 s. ISBN 80-7137-698-1
- 6) RAPANT, R. 1993. O niektorých právnych aspektoch užívania pozemkov. In: Justičné revue, 1993, č.1-2, s.22
- 7) ŠTEFANOVIČ, M. 1997. Pozemkové právo, MANZ Bratislava, 1997 225 s., ISBN 80-85719-12-6
- 8) ŠTEFANOVIČ, M. 1998. Právne rady pre podnikateľov v poľnohospodárstve, SPPK, 1998, 92 s. ISBN 80-968059-7-5
- 9) Správa o vývoji ceny poľnohospodárskej pôdy s návrhom na riešenie súčasného stavu. Realizačný výstup VÚEPP, Bratislava, 2000

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Dušan Dobák, Katedra krajinného plánovania a pozemkových úprav, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Hospodárska 7, 949 76 Nitra, tel: +421 37 6 514 741, fax: +421 37 6 522 741, e-mail: Dusan.Dobak@post.sk